

vo sodybų aplinką, pažinę gamtos tyrimo metodus atlieka tiriamuosius darbus ir sėkmingai juos pristato Lietuvos Jaunųjų gamtos tyrėjų konkursuose

Literatūra

Karazija S. (1997). *Lietuvos qžuolynai: išsaugojimo ir atkūrimo problemos*. Kaunas: Lututė Pradinio ir pagrindinio ugdymo bendrosios programos. (2009). Vilnius: Švietimo aprūpinimo centras

Obelevičius S. (2000). *Nuostabus augalų pasaulis*. Vilnius: Arlila

Summary

REALISATION OF THE PROJECT ON ENVIRONMENTAL EDUCATION „GROWING TOGETHER WITH TREES“ FOR DEVELOPMENT OF THE NATURAL SCIENCE COMPETENCE OF LEARNERS

Rasytė Gaidienė

Troškūnai Kazio Inčiūros Secondary School

Natural Science competence of students is being successfully developed by the projects in non-formal education, because it enables to meet cognitive interests of students, to develop their practical skills, critical thinking and creativity, to work responsibly and on their own, also an environmental thinking is being formed. Pupils are enabled to prepare for future life, to learn to apply knowledge in everyday's life and choose a profession.

Key words: science education, project work, non-formal education.

NEŽINOJIMAS NEATLEIDŽIA NUO ATSAKOMYBĖS: LYTINIO UGDYMO AKTUALIJOS MOKYKLOJE

Elena Gedvilienė, Diana Prialgauskaitė

Kauno Jono Jablonskio gimnazija

El. paštas: elenagedvilas@yahoo.com, diana_prialgauskaite@yahoo.com

Įvadas

Intymių tarpusavio santykių su kitu asmeniu užmezgimas ir palaikymas – vienas esminių paaugliams kylančių asmens raidos uždavinių (Jaruševičienė, 2005). Paauglių fizinė branda ir psichiniai ypatumai lemia seksualinių santykių problemos atsiradimą (Ustilaitė, 2001).

Išanalizavus Lietuvoje atliktus tyrimus apie paauglių seksualinės elgsenos ypatumus pastabėta, kad paaugliai vis anksčiau pradeda lytinį gyvenimą. R. Bucevičienės ir R.

Preikštienės (1996) tyrimų duomenys parodė, kad dažniausiai seksualinius santykius berniukai pradeda būdami 16 m., o mergaitės – 17 m. amžiaus. L. Jaruševičienė (2000) nustatė, kad vidurinių mokyklų mokiniai lytinį gyvenimą pradeda būdami 15 metų, profesinių – 16 metų amžiaus (Ustilaitė, 2001). 2004 m. Respublikinės universitetinės ligoninės Vaiko raidos centro atliktame tyrime „Paauglių požiūris į seksualumą ir seksualinę prievartą“ dalyvavę jaunuoliai (28 proc. vaikinų ir 29 proc. merginų) nurodė, kad yra turėję lytinių santykių. Iš jų 19 proc. teigė seksualinius santykius pradėję iki 15 m., 28 proc. – 16 m., 52 proc. – 17 metų ir daugiau (Jankauskaitė, 2005). 2002 metais Lietuvoje vykusio tyrimo „Tarpautinė moksleivių sveikatos ir gyvensenos studija“ duomenimis, 10,8 proc. penkio-likmečių merginų ir 26,4 proc. to paties amžiaus vaikinų praecityje turėjo lytinių santykių. Klausiant jų apie amžių, kai jie pirmą kartą lytiškai santykiavo, paaiškėjo, jog vaikinų šis amžius vidutiniškai buvo 13,5 metų, o merginų – 13,6 (Jaruševičienė, 2005).

Jaunų žmonių nėštumai, lytiškai plintančios ligos yra tiesioginė lytinių santykių pasekmė. Kaip teigia L. Jaruševičienė (2005) ankstyvąjį lytinį aktyvumą galima ignoruoti, kritikuoti ar teisti, tačiau tai nepadėtų ieškoti veiksmingų jaunų žmonių lytinės ir reprodukcinės sveikatos stiprinimo galimybių (Jaruševičienė, 2005).

Vakarų Europoje lytinis mokymas ir ugdymas vykdomas jau kelis dešimtmečius. Skandinavijos šalių patirtis rodo, jog pažangus ir modernus lytinis ugdymas sumažino abortų, neplanuotų nėštumų, lytiškai plintančių infekcijų skaičių tarp jaunimo (Jociūtė, Kuliešytė, Ustilaitė, 2005).

Sveikatos mokymo ekspertai teigia, jog lytinio mokymo programos dažniausiai yra neveiksmingos, jei jas kuriant neatsižvelgiama į jaunų žmonių poreikius (Juodraitis, Pocevičienė, 2008). Siekiant įgyvendinti efektyvią lytinio ugdymo programą mokykloje svarbu atsižvelgti į „šviečiamojo“ amžių, lytį, vertybines orientacijas, poreikius, brendimo ypatumus ir kt. (Daudaravičienė, 2001). Būtent dėl to buvo nutarta atlikti kiekybinį tyrimą, kurio tikslas – nustatyti lytinio švietimo poreikį mokykloje ir atskleisti mokinių požiūrį į lytinį gyvenimą. Šiam tikslui pasiekti buvo išsikelti trys uždaviniai: 1) nustatyti lytinio švietimo mokykloje ypatumus; 2) atskleisti paauglių pirmųjų seksualinių santykių motyvus; 3) palyginti merginų ir vaikinų požiūrį į lytinį gyvenimą.

Metodika

Tyrimo dalyviai. Tyrime dalyvavo 99 Kauno X gimnazijos 9 klasių mokiniai – 45 vaikinai, 54 merginos. Tiriamųjų amžius nuo 14 iki 16 metų.

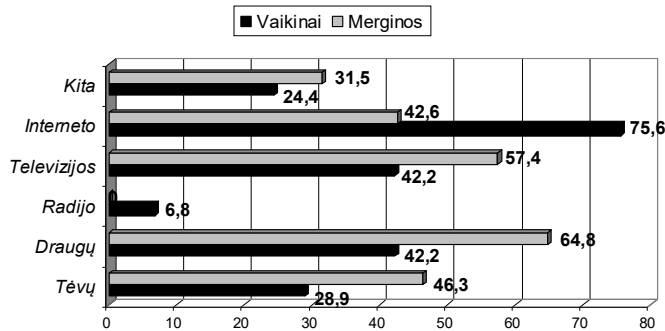
Tyrimo procedūra. Tyrimas atliktas Kauno X gimnazijoje 2010 metais sausio mėnesį. Tiriamiesiems buvo pateiktas klausimynas, sudarytas iš 32 klausimų. Klausimyno pildymo laikas nebuvo ribojamas. Visi tiriamieji savanoriškai sutiko dalyvauti tyrime. Jie buvo informuoti apie tai, kad gauti atsakymai bus panaudoti moksliniams tikslams ir analizuojami statistiškai.

Statistinė analizė. Surinkti duomenys susisteminti ir apdoroti kompiuterinėmis programomis *Microsoft Excel* ir *SPSS 12.0.1 for Windows*.

Rezultatai ir jų aptarimas

Lytinio švietimo ypatumai mokykloje. Tyrimo rezultatų analizė atskleidė, kad tik 38 proc. merginų ir 60 proc. vaikinių pakanka informacijos apie lytinius santykius. Kitų tyrimų, atliktų Lietuvoje, duomenimis, tik ketvirtadalis tyrime dalyvavusių mokinių nurodo, kad mokykloje suteikiama pakankamai informacijos apie lytiškumą (Jaruševičienė, 2005).

Tiriamųjų buvo prašoma nurodyti, iš kur jie gauna informaciją, susijusią su lytiniu švietimu (žr. paveikslas Nr. 1). Daugiau vaikinių nei merginų informaciją lytiniais klausimais gauna iš interneto, daugiau merginų nei vaikinių apie lytinius dalykus sužino iš tėvų ir bendraamžių. Tyrimo duomenys patvirtina kitų tyrimų rezultatus, kurie teigia, kad pagrindiniai informacijos apie lytiškumą šaltiniai yra žiniasklaida bei draugai (Ustilaitė, 2001).

1 pav. Informacijos lytiniais klausimais šaltiniai

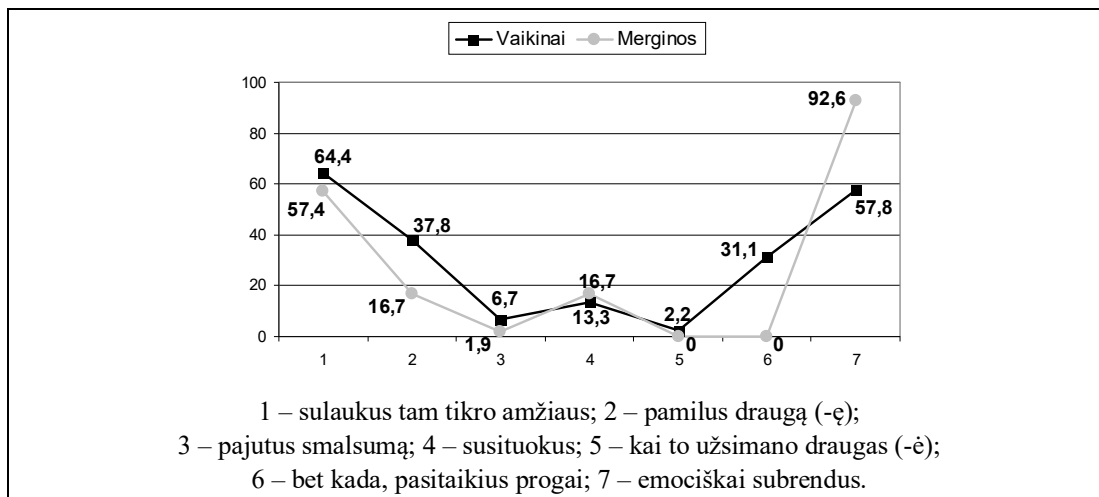
Tiriamųjų buvo klausama, ar jie pritaria lytiniam švietimui mokykloje. Teigiamai atsakė 89 proc. merginų ir 84 proc. vaikinių. Jų taip pat buvo klausama nuomonės, nuo kelerių metų turėtų būti dėstomos lytinio švietimo pamokos. 24 proc. merginų ir 18 proc. vaikinių mano, kad nuo 10–12 metų. Dauguma (65 proc. merginų ir 53 proc. vaikinių) atsakė, kad nuo 14–16 metų, o 11 proc. merginų ir 27 proc. vaikinių atsakė, kad nuo 16–18 metų. Tik vienas tiriamasis nurodė, jog tokios pamokos neturi būti dėstomos.

Tyrimo metu buvo klausama, ar mokinius tenkina dabartinis lytinis švietimas mokykloje. Teigiamai atsakė tik 28 proc. merginų ir 31 proc. vaikinių. Į klausimą, kokią informaciją reikėtų pateikti per lytinio švietimo pamokas, 85 proc. mergaičių ir 67 proc. vaikinių nurodė, kad norėtų sužinoti apie pasekmes, 80 proc. merginų ir 58 proc. vaikinių – apie ligas, 65 proc. merginų ir 73 proc. vaikinių – apie apsisaugojimo priemones ir 20 proc. merginų, 38 proc. vaikinių pasirinko atsakymo variantą „kita“.

Pirmųjų seksualinių santykių motyvai. Buvo svarbu iširti mokinių požiūrį į ikivedybinius seksualinius santykius, nes daugeliu atveju nuo jo priklauso paauglių lytinio gyvenimo pradžia. Tyrimo duomenys parodė, kad 72 proc. merginų ir 69 proc. vaikinių toleruoja ikivedybinius seksualinius santykius. Panašūs rezultatai gauti ir 2008 m. atliktame

tyrime, pagal kurio duomenis 85,90 proc. vaikinių ir 89,55 proc. merginų toleruoja ikivedybinius seksualinius santykius (Juodraitis, Pocevičienė, 2008).

Tyrime dalyvavę mokiniai turėjo pasirinkti 1–2 variantus iš pateiktų 7 teiginių apie tinkamą momentą pradėti lytinį gyvenimą. Paauglių nurodomi seksualinio gyvenimo pradžios motyvai pateikti paveiksle Nr. 2. Iš visų tyrime dalyvavusių 57,4 proc. merginų ir 64,4 proc. vaikinių mano, kad lytinį gyvenimą pradėti galima sulaukus tam tikro amžiaus. Merginos nurodo 16–24 metų (vidurkis 17,6; st. nuokrypis 1,84), o vaikinai – 14–20 metų amžiaus ribas (vidurkis 16,5; st. nuokrypis 1,59).

2 pav. Paauglių nurodomi seksualinio gyvenimo pradžios motyvai

Merginų ir vaikinių požiūris į lytinį gyvenimą. 57 proc. merginų ir 80 proc. vaikinių sutinka, kad lytiniai santykiai yra būtini pilnaverčiam suaugusio žmogaus gyvenimui. Nei vienas respondentas nemano, kad seksas yra gėdingas.

Ar seksas vienodai reikšmingas vyrams ir moterims? 33 proc. merginų ir 20 proc. vaikinių, mano kad taip, o 43 proc. merginų ir 29 proc. vaikinių pritaria teiginiui, kad moterims seksas ne toks svarbus kaip vyrams.

74 proc. merginų ir 49 proc. vaikinių mano, kad galima mylėti ir be sekso. O ar priimtinas tyrime dalyvavusiems paaugliams seksas be meilės? 74 proc. merginų ir 38 proc. vaikinių mano, kad toks seksas yra nepriimtinas. Tik 9 proc. merginų ir net 36 proc. vaikinių laiko tai priimtina. Kas tuomet yra lytinio gyvenimo motyvas? Kad svarbiausia sekso paskirtis yra patenkinti savo fiziologinius poreikius, galvoja tik 3 proc. merginų ir net 38 proc. vaikinių. Dauguma tyrime dalyvavusių respondentų sutinka, kad „seksas visų pirma yra meilės kitam, prieraišumo išraiška“ (70 proc. merginų ir 60 proc. vaikinių).

Kaip jau buvo minėta, 93 proc. merginų ir 59 proc. vaikinių lytinio gyvenimo pradžią siejo su asmenybės brandumu, atsakingumu. Tokia nuostata atsispindi ir požiūryje į seksualinių santykių atsitiktinumą bei lengvabūdiškumą. 78 proc. merginų nepritaria atsitiktiniams lytiniam santykiams. 85 proc. merginų vertina santuokinę ištikimybę. Vaikinių nuomonė šiuo klausimu skiriasi nuo merginų, mažiau vaikinių (60 proc.) santuokinę ištiki-

mybę laiko vertybe ir tik 20 proc. tyrime dalyvavusių vaikinių nepritaria atsitiktiniams lytiniam santykiams.

57 proc. merginų pritaria, kad dažnai merginos bijo, jog paliks draugas, jei atsisakys su juo miegoti. Su šiuo teiginiu sutinka 42 proc. vaikinių. Tačiau, kaip minėta anksčiau, nė viena mergina nemano, kad pradėtų savo lytinį gyvenimą tada, kai to užsimano draugas, o pati dar nėra tikra, ar to nori.

Tyrimo buvo prašoma mokinių išsakyti savo požiūrį į homoseksualinius santykius. 37 proc. merginų ir 17,8 proc. vaikinių neturi nuomonės, 31 proc. merginų ir 73,3 proc. vaikinių mano, kad tokie santykiai yra smerktini, 31 proc. merginų ir 9 proc. vaikinių tokius santykius vertina tolerantiškai.

1 lentelė

Tiriamųjų seksualinė patirtis

	Vaikinai		Merginos	
	Dažnis	Procentai	Dažnis	Procentai
Kol kas neturi jokios patirties	11	24,4	13	24,1
Bučiniai	20	44,4	36	66,7
Glamonės (petingas)	17	37,8	10	18,5
Lytinis aktas	4	8,9	2	3,7

1 lentelėje pateikti duomenis apie tiriamųjų seksualinę patirtį. 8,9 proc. vaikinių ir 3,7 proc. merginų yra mylėjęsi. Tyrimo buvo prašoma nurodyti, kada jų gyvenime tai įvyko pirmą kartą. Nurodytos amžiaus ribos yra 14–15 metų.

Dėl kontraceptinių priemonių vartojimo būtinumo dauguma tyrime dalyvavusių jaunuolių abejoja: 42 proc. merginų ir 38 proc. vaikinių neturi nuomonės, o 23 proc. merginų ir 29 proc. vaikinių, mano, kad ir be kontraceptinių priemonių seksas yra priimtinas. Ar tai reiškia, kad tyrime dalyvavę paaugliai nesibaimina dėl galimų pasekmių: nėštumo, galimybės užsikrėsti lytiniu keliu plintančiomis ligomis? Tyrimo rezultatai atskleidė, kad 48 proc. merginų ir 27 proc. vaikinių baiminasi galimo nėštumo ir net 89 proc. merginų ir 67 proc. vaikinių bijotų užsikrėsti įvairiomis venerinėmis lygomis, ŽIV. Galima būtų teigti, kad nuostata dėl apsaugos priemonių naudojimo nėra pakankamai tvirtai suformuluota.

Išvados

1. Didžioji dauguma tiriamųjų pritaria lytiniam švietimui mokykloje. Du trečdaliai tyrime dalyvavusių paauglių pripažino, kad jų netenkina dabartinis lytinis švietimas. Tik 38 proc. merginų ir 60 proc. vaikinių pakanka informacijos apie lytinius santykius. Informaciją, susijusią su lytiniu švietimu, dauguma vaikinių gauna iš interneto, o merginos iš draugų.
2. Merginų nuomone, trys pagrindiniai seksualinio gyvenimo pradžios motyvai yra šie: emocinė branda; amžius (17,6 metų) ir meilė draugui. Vaikinių motyvai nesi-

skiria nuo merginų, pirmoje vietoje yra amžius (16,5 metų), antroje – emocinė branda ir trečioje – meilė draugei.

3. Tyrimas parodė, kad merginų ir vaikinių požiūris į seksualinius santykius skiriasi. Tik 9 proc. merginų ir net 36 proc. vaikinių pritaria lytiniam santykiams be meilės. Kad svarbiausia sekso paskirtis yra patenkinti savo fiziologinius poreikius, galvoja tik 3 proc. merginų ir net 38 proc. vaikinių. Tik 20 proc. tyrime dalyvavusių vaikinių ir 78 proc. merginų nepritaria atsitiktiniams lytiniam santykiams.

Literatūra

Daudaravičienė V. (2001). *Lytinis ugdymas ar lytinis švietimas: problemos ir perspektyvos*. Magistro darbas. Vytauto Didžiojo universitetas.

Jankauskaitė M. (2005). *Lytinė ir reprodukcinė sveikata: lyčių aspektas*. Kaunas: Vitae Litera.

Jaruševičienė L. (2005). *Jaunų žmonių lytinė elgsena*. Kaunas: Vitae Litera.

Jociūtė A., Kuliešytė E., Ustilaitė S. (2005). *Jaunų žmonių lytiškumo ugdymas*. Kaunas: Vitae Litera.

Juodraitis A., Pocevičienė R. (2008). Paauglių požiūris į ankstyvus lytinius santykius. *Jaunųjų mokslininkų darbai*, Nr. 2(18).

Ustilaitė S. (2001). *Paauglių lytiškumo raiška ir jos psichopedagoginės korekcijos prielaidos*: daktaro disert. Vilnius: Vilniaus pedagoginis universitetas.

Summary

IGNORANCE DOES NOT EXEMPT FROM LIABILITY. SEX EDUCATION IN SCHOOL

Elena Gedviliene, Diana Prialgauskaite
Kaunas Jonas Jablonskis Gymnasium

Research results provided in scientific literature show that adolescents start their sex life earlier, which determines earlier sexual and reproduction health problems for young people. Therefore the necessity to implement sex education program emerges. It is important to take young people's point of view into consideration while improving the programs.

The aim of the research was to identify the need for sex education and reveal viewpoint of adolescents about the subject. 99 pupils participated in the research (45 boys, 54 girls). Age of the subjects from 14 to 16 years old. Questionnaire consisting of 32 questions was provided to the subjects.

The research results showed that two thirds of adolescents are not satisfied with the current sex education. Only 38% of girls and 60% of boys have sufficient information about sex education. Information, related to sex education, most boys receive from the Internet and girls – from friends. In girls opinion, three principle sex life start motives are: emotional maturity; age (17,6 years old)

and love for the boyfriend. Motives of boys did not differ from girls⁴, firstly is the age (16,5 years old), secondly – emotional maturity, thirdly – love for the girlfriend.

Research revealed that the viewpoint of girls and boys differs. Only 9% of girls and even 36% of boys support the sexual intercourse without love. Only 3% of girls and even 38% of boys think that the most important part of sex is to satisfy their physiological needs. Only 20% of boys and 78% of girls, who participated in the research study, disapprove sexual promiscuity.

Key words: adolescents, sex education

KAIP SUDOMINTI VAIKUS MOKANTIS FIZIKOS – KAI KURIE PRAKTINIAI PAMĄSTYMAI

Gediminas Girdžius

Biržų „Aušros“ vidurinė mokykla, Biržai, Lietuva

El. paštas: gamistar@gmail.com

Įvadas

Norint mokinius įtraukti į veiklą, reikia juos sudominti ir motyvuoti. Mokinių sudominimas nėra lengvas dalykas. Tokių mokomų dalykų, kaip matematika, istorija, anglų kalba, iš dalies chemija, geri rezultatai leidžia įstoti į kol kas mūsų šalyje prestižinėmis laikomas specialybes – teisę, ekonomiką, mediciną. Todėl šiuos dalykus paprastai renkasi patys geriausi ir motyvuočiausi mokiniai. Fizika – tai mokomasis dalykas, kurį mūsų mokykloje renkasi vidutiniai ir silpnesni mokiniai, jei ją iš viso renkasi. Tai nėra populiarus dalykas, kuris reikalingas prestižinėms specialybėms. Dar daugiau, tai labai sudėtingas mokslas, reikalaujantis logikos, mąstymo ir daugelio mokomųjų dalykų, tokių kaip matematikos, chemijos, biologijos ir pan., žinių sintezės. Vis dėlto mūsų mokykloje valstybinį fizikos egzaminą renkasi 4–7 (priklausomai nuo metų) kartus daugiau mokinių negu vidutiniškai šalyje. Kodėl?

Kiekvienas žmogus nori, kad jo veikla būtų reikšminga ir įvertinta. Ne kartą teko girdėti, kad moksleivis ar mokytojas sako, kad jam nesvarbu, kaip jo darbas bus įvertintas... Tai visiška netiesa, kiekvienas žmogus nori gero savo darbo įvertinimo, ypač jei atliktas darbas reikalavo pastangų. Kai kada pakanka žodžio, kai kada reikia ir daugiau...

Pasinaudojant vertinimo būdais (ne pažymių rašymo, o vertinimo!!!)¹, kai kada galima mokinius sudominti, priversti mokytis, o po to telieka smulkmena – mokyti ir mokyti mokytis. Čia trumpai aprašysiu kelis atvejus, kaip, pasinaudodamas mokinių norų save išreikšti, sugebėjau „priversti“ mokinius daugiau gilintis į nepopuliarų dalyką, integruoti kelių dalykų žinias ir pasiečiau šiokių tokių rezultatų. Tai nėra pretenzijos į aukštąjį pedagogikos pilotажą. Man tiesiog tai kai kada pasiseka, ypač kai to labai nori 24 valandas per parą.

---

¹ Vertinimas ugdymo procese (2006), Vilnius.